

Téli műkiállítások.

Abban a háborúban a művészet sárváralanul virul tovább.
 új irány nem merült fel... Téli műkiállítások. Sokan elcsúsztak. — Festőink és

szobrászaink egésze a hámmal megölt dolgozó s öröklő meg hátrahagyott háborúsok és a háborús

* ruhában dolgozó festőink s szobrászaink lelkére is uniformist és a háborús

húz. A generálisok mellszobrai, tiszték, huszárok és bakák festett képei mind csak a katonás kifejezést tükröztetik vissza a élet erőlehető

lelki élet, az egyéni jellemzés minden differenciálódása nélkül. morrántait.

S a háborús motívumok képeiből sem igen érezzük ki a háborús A katonai

lelkét. Hiábavaló beszéd annak a hajtogatása, hogy a modern új katonai

háború s a modern csaták nagyszabású voltát ecsettel vissza különbözőség nélkül — kato-

tükröztetni képtelenség s ép azért a régi értelemben vett csata- naink és a

képfestésnek is befellegzett. A legnagyobb arányú csata Foucauhában *

epizódok halmozásából áll. Hogy ilyen többé-kevésbé mozgalmas epizódok megörökítésével is alig találkozunk, ennek főben-

járó oka az, hogy korunk festőinek ecsete a hangulatképek és a

különböző izmusok egyoldalú erőltetése közben sokat veszített

fürgességéből. Festőink már egy-egy alak mozdulatainak meg-

örökítése előtt is könnyen meghátrálnak s a csoportok mozdu-

lataiban nyilvánuló drámai feszültség visszatükröztetése előtt

rendszerint úgy térnek ki, hogy egyszerűen hangulatok kódébe

olvasztják kompozíciójukat, vagy a modern harcoknak olyan moz-

zanataiból merítenek, amikor a küzdő felek láthatatlanok marad-

nak. Az utóbbi esetben aztán ismét csak hangulatos tájképeket

kapunk, amelyek szceneriájában a fölrobbanó lövedékek füstje

úgy lobog, mint távoli pásztortűz.

Háborús festményeink sorában a legtöbb pihenés közben

vagy életkép keretében ábrázolja katonáinkat. Művészi tekintet-

ben is értékes ilyfajta képeket a háborús festmények kiállításán

báró Mednyánszky Lászlótól, Márton Ferenctől és Vaszary Jánostól

látunk. Bató József rajzain inkább csak elvont mozdulattanul-

mányokat ad.

A Múcsarnok téli kiállításán a legszebb háborús képpel

Dobai Székely Andór szerepelt. «Hajnali álom fölvaltás előtt»

című, 1916-ban Bukovinában festett munkája pompás tájkép,

előterében talpig fegyverben, lövészárookban kuporgó, alvó kato-

nákat ábrázol a szunnyadó energiák rendkívül jellegzetes vissza-

tükröztetésével, amelyeket a már megszokott ágyútűz nem zavar;

a riadó szavára azonban annál tüzesebben fognak talpra állani.

Sok tudással festette meg Sándor Béla menetszázad elutazását

ábrázoló képét, amely azonban inkább mint kortörténeti doku-

mentum bilincseli le figyelmünket s nem festői kvalitásokkal

hat. Igen hangulatos s igazán az életből ellesett háborús kép

Zemplényi Tivadar «Könyörgés a békéért» című festménye

Útszéli feszület előtt, papjával élén falusi nép térdepel festői csoportban. Az őszi táj háttérében, az alkonyat fényében rőt felhők kavarnak, mint valami a távolból kibontakozni készülő háborús jelenés. Zemplényi másik képe virágokat öntöző asszonyt ábrázol s éles jellemző erejénél fogva szintén kiváló mű. Mindkét festménye érdemes művésznünknek a háború idejében fölfrissült munkakedvéről tesz örvendetes bizonyosságot.

Ilyen friss fölpezdülésről a Múcsarnok téli kiállításán egyébként a régibb művészgenerációnak nem egy tagja nyújt tanúságot munkáival. Így például Peske Géza, a gyermekzsánernek egykor ugyancsak népszerű művelője, akinek «Új nevelés» című, kis leányt apró kacsákkal ábrázoló festménye felfogásának kedves voltával és festői beállításával egyaránt lebilincsel. Igen színes Tölgyessy Artur «Pipacsos rétje», kifejező Spányik Kornél olvasó leányt ábrázoló kis képe, elragadóan friss hatású Nadler Róbert «Pletyka» című festménye, mely eresz alatt tereferelő fiatal leányt és asszonyt ábrázol, minden ízében festői közvetlenséggel. Klasszikus formakészség jellemezte Paczka Ferenc hasonlótárgyú, «Falusi idill» című pompás festményét, amely csöndes elmélázásban tolnaszántói leányt ábrázol a tornácán, fiatal legénnyel. Berlinben dolgozó kiváló művésznünk felesége, Paczka Kornélia «Falusi műterem sarka» ügyes csöndéletkép.

A Képzőművészeti Társulat téli tárlatát a hadikórháznak berendezett Múcsarnok helyett ezúttal is a Szépművészeti Múzeum földszinti termeiben rendezte.

A már felsoroltakkal együtt négyszázharminc festett és faragott kép szorongott itt, aránylag ugyancsak szűk helyen. Ez a körülmény nem vált az áttekinthetőség előnyére. Azonban ezúttal is igaznak bizonyult, hogy a jó munkát semmiféle rossz szomszédság nem ütheti agyon. Fajok tekintetében néhány háborús tárgyú munka ellenére a mostani kiállítás sem nyújt gazdagodást. A keresletnek megfelelően művészeink most is csak arcképeket, tájképeket, csöndéletet és zsáneralakokat festenek. A művásárlók körében fölmerülő új elemek izlésének érvényesülését hirdeti, hogy sok festőnk visszanyul a múlt század nyolcvanas éveiben fölkapott anekdotás ízű életképekhez. Mellőzve a képek és szobrok műfajok szerint való felsorolását, ami végezetül már alig egyéb, mint a kiállítási tárgymutató átcsoportosítása, a Múcsarnok téli kiállításának anyagából is csak a haladást jelentő, festői és plasztikus fölfogásuk erejénél fogva kiváló s

egyéni előadásmódjukkal is lebilincselő festményeket és szobrokat emeljük ki.

A termék sorrendjében Béli Vörös Ernő «Mosónői» keltettek figyelmet. A sok erővel megfestett kompozíció spanyol hatást mutat, sőt egyik alakja, Goya budapesti korszak lányának tartásban és kifejezésben is mintha mása volna. Komáromi Kacz Endre holdfényes hullámos tengert ábrázoló festményén sokoldalúságának újabb jelét adta. Felesége folytatja szinte monumentális virágcsöndéleteinek sorozatát, amelyek festői elrendezésében egy-egy hónap vagy évszak hangulata is szerencsés visszatükrözést nyer. Náray Aurél hű maradt kék alaptónusú színhangulataihoz, amelyek keretében egyazon alakját mindig újszerű festői beállításban mutatja be, ami azonban végezetül mégis csak egyhangúsághoz fog vezetni. Edvi Illés Aladár borjút ábrázoló apró festményével a kis állami aranyérmes nyerte el, holott végtelenül finom és jellegzetes állatképeivel a nagy aranyéremre is bizvást rászolgált. «Napnyügta» címen egy a barbizoni festőkre emlékeztető, hangulatos tájképet is kiállított. Felesége, Karádi Etelka öregasszonyt ábrázoló tanulmányával keltett figyelmet. Tury Gyula hangulatos fenyvessel, Rudnay Gyula Munkácsy modorára emlékeztető, de jellegzetes kanászt ábrázoló képpel szerepelt, Juszko Béla kozákot, Don Quijoteszerűen ábrázolt alakkal.

Az első terem szobrai között Stróbl Alajosnak Berzeviczy Albertet és Benczur Gyulát ábrázoló, magyar márványból faragott klasszikus mellképe, Istók János László királyi herceget ábrázoló szobra s Kopits János finom leányalakja vált ki leginkább. A középső teremben, amelyet deszkafalakkal több fülkére osztottak, egymás hegyén-hátán sorakozott a figyelemre méltó kép. Itt voltak Márton Ferenc festői hatású, zsánerszerű háborús motivumai, festőnőink nagy számmal kiállított virágcsöndéletei. A nagyobb igyekezetnek is nem egy, ha nem is mindig sikerült jelével találkoztunk itt. Ujváry Ignác «Salome» képének hatását alakjainak kissé keresett beállítása rontotta meg. Rottmann Mozart sok tudással festett életképei még mindig túlságosan iskolásak. Kallós Árpád «Női akt lila háttérrel» című festménye, mint még néhány hasonlótárgyú kép Ferenczy Károly hatását mutatja, aki az idén két ilyfajta képet festett, de mintha már holtpontra jutott volna színellentétek kiélezésére törekvő tanulmányaival. Az eddiginél nagyobb méltánylást érdemelne

Markó Ernő, aki ezúttal festői hatású tabáni részleteket állított ki. Gergely Imre színezésükben kissé édeskés olasztárgyú képei sorában a velencei kertrészlet volt a legsikerültebb. Pompás vízfestésű tájképeket állított ki Olgyai Viktor. Különösen az «Olvadó hó» című bilincselte le friss hatásával. Kétségtelenül figyelemreméltó talentum s mondanivalója is volna Leidenfrost Sándornak, akinek a «Kölki temető» című képe kissé rejtelmes háborús allegoria. Leidenfrostra a XV. század primitív német festői voltak hatással, felfogására azonfelül, úgy látszik, a belga Lempoels. Ha ezeket a bilincseket lerázná magáról s a természetet vallaná mesterének, pályája jóval szerencsésebb forduléhoz érne. Igen érdemes munka volt Kukán Géza öreg baktéri ábrázoló, sok erővel megfestett alakja. A tárlatnak egyik legszebb dekoratív hatású képe Udvary Géza «Nyári felhők» című kompozíciója, mely dombtetőn sétáló fiatal leányokat ábrázolt a múlt század derekára nézve jellemző, fodros, szallagos viseletben.

Erős talentum Haranghy Jenő, aki tárlatainkon nagyobb szabású vászonnal ezúttal először szerepelt. Lóvására kompozíciójának festőinknél ritka elevenségével, alakjainak egybevágó mozdulataival bilincselte le. Csánki Dénes színes tájképeken kívül egy pompásan megfestett vízfestményt állított ki. Ennek a biedermeier-zsánernek a címe «Merengés» az Esterházy-díjat nyerte. A lipótvárosi kaszinó díjával tüntették ki, azonfelül az állam meg is vásárolta Damkó József «A bánat» című szobrát, amely igen decens felfogással a márványtuskóból csak félig kibontakozó nőt ábrázol, fájdalomtól vonagló tartásban, szinte abszolút plasticitással.

A Szépművészeti-Múzeum előcsarnokában kiállított szobrok közül Kisfaludi Strobl Zsigmond Horváth Mihály püspököt, történetirót ábrázoló tartalmas alakját említjük föl, Istók János itt Gábor Áron, a székely ágyúöntő szobrának gipszmintáját, Horvai János néhány síremlék tervét állította ki.

A harmadik terembe került Zala György díjat nyert mellszobra, Liipola György finom tanulmánya s néhány érem és plakett, amelyek sorában Esső Erzsébet háborús tárgyú vasérmei váltak ki leginkább. A szobroknál azonban jóval jelentősebb szerep jutott itt is a festményeknek, amelyekből a harmadik teremben közgyűjteményekbe méltó gazdag sorozatot lehetett volna összeállítani. A bevezetésünkben méltatott jó képek közül is több

itt volt kiállítva. Itt függött több rendbeli tájképével Kléh János kertrészlete fölülmulthatatlanul friss virágzó hónapos rózsáinak pompázatos színharmóniájával, Bruck Miksa remek interieurje az Orth kastélyból, amellyel kis aranyérmet nyert. Egyéb interieur festőink közül még Koszkol Jenőt említjük föl, aki most különösen a budapesti papnevelő intézet, a régi pálos klostrom könyvtárának festményével vált ki. Vajda Zsigmond Ingresre emlékeztető A forrás című képe túlságosan iskolás hatást gyakorolt. Halmi Arthur az amerikai milliomosok arcképfestője női képmásán a régi angol portréfestők hatása alatt dolgozott. Jóval több közvetlenség áradt Borúth Andor Lilaruhás hölgy című arckép tanulmányáról. Merő festőiség s a tónusokban csupa lehetszerű finomság volt Czencz János Merengője. Szlányi Lajos Napfényes fenyvesével méltán érdemelte ki a Röck-díjat. Egyéb körmői tájképei is változatlanul friss erőben mutatják briliáns festőkészségét. Pentelei Molnár János, akinek bravuros csendélet képei hatása alatt festőink körében egész iskola keletkezett, porcellánagarával most is az anyag csalódásig hű visszatükröztetésére törekszik; gyümölcsöcsöndéletén viszont XVII. századbeli hollandiai hagyományokból merít. Nagy aranyérmet nyert Rippl Rónai József feleségét ábrázoló arcképével, amely jellemzésénél fogva a mester sajátos, nem minden keresettség nélkül való előadásmódjával is kiváló mű, de felfogásában ép ez utóbbi oknál fogva túlságosan zord. Derűsebb a szélesen megfestett kettős arckép, mely szüleit ábrázolja. Jó acképekkel szerepelt még Kunwald Cézár és Herman Lipót, finom zsáneralakokkal Mérő István, Knopp Imre, Herrer Cézár és Glatz Oszkár.

A Képzőművészeti Társulat téli kiállításán kívül még az Ernst-múzeumban rendezett két tárlat és tartalmánál, valamint tanulságainál fogva egyaránt Homicskó Athanáz hagyatéka érdemel behatóbb figyelmet.

A Képzőművészeti Társulat téli kiállításán bemutatott heverő aktján kívül Ferenczy Károly külön kiállításának, amelyet két fiával és leányával együtt rendezett, ismét egy ugyanilyen akt volt a főműve, amelyet azonban itt fekete bársony háttérrel festett meg. Ferenczynek ez talán már hatodik ilyfajta s a többi-től csak a háttérül szolgáló kárpit színével különböző munkája. Az első és második akt tanulmány előtt még nagy várakozással voltunk az iránt, hogy mi kerekedik ebből. Az újabbak azonban már bizonyos megállapodottságot mutatnak, amelyet szinte egy-

értelműnek tarthatnánk a stagnálással, ha nem lennénk tisztában azzal, hogy Ferenczy nagy barátja a különösségeknek s meglévén a maga kevésszámú, de annál kitartóbb és hálásabb közönsége, ilyeneket minden aggodalom nélkül meg is engedhet magának. Lilaszínű és zöldruhás női arcképe azonban ezen a külön kiállításon az ilyfajta munkáknak most is mintaszerű példája volt. Többi tanulmányai nagyrészt még régebbi festményeihez készültek. Ferenczynél is nagyobb érdeklődést keltettek családi és családias kiállításán gyermekei, akik közül Ferenczy Valér műkiállításainkon már nem egyszer szerepelt. Az apjához méltó fiú felfogásában józanabb, elődasmódjában nyugodtabb, de ha így a nálunk ma divatos értelemben nem is erőlteti az eredetiséget, izig-vérig festő, aki ott is, ahol csak a természet festői jelenségeinek elfogulatlan tolmácsolására törekszik, gyakran igen jelentős művészi eredményeket ér el. Félig árnyékba borult Nagybányai utcája 1908-ból, amelyet ezúttal is kiállított, a modern hangulatkép klasszikus példája. Mintaszerű arckép az édesanyját ábrázoló festmény. Üde színompájával hat a velencei szent Márk templom képe s erős festői akcentusa van többi tájképeket és vedutákat ábrázoló munkáinak is. Ferenczy Valér újabban mégis a grafika művelése felé fordult nagy kedvvel. Rajzain, rézkarcain, amelyeket ezúttal először állított ki nagyobb számmal, távolról sem hanyagolja el a formát, hatásuk felfogásuknál és elődasmódjuknál fogva mégis elsősorban festői. Ferenczy Valér minden tekintetben kiforrt, de a kitaposott utakkal apja példájára távolról sem megelégedő művészetétől még sokat várhatunk. Öccse, Ferenczy Béni, aki szobrásznak készül, még csak érdekes ígéretszámba vehető. Most először kiállított munkáinak hosszú sora mindmegannyi érdekes példája a tapogatózásnak, amely a családi körben folytatott tanulás szinte abszolút szabadságának a velejárója. A művészi környezet, amelyben él, serkenti a művészi kísérletezésre, amelybe irányításával, útbaigazításával úgy látszik, senki sem avatkozik be. Az autódidakták útja mindig óriási kerülőkkel jár, de az erős akarat végezetül itt is célhoz vezet. S hiszszük, hogy Ferenczy Béni is célhoz ér, annyival is inkább, mert tanulásának elemi kurzusa már is sok egészséges művészi érzésről tanuskodik. Ha a kissé esetlen izomemberek sorozata nem is, az ókori archaisztikus szobrászat hatására valló, kis plasztikai munkái élénk bizonyosságai ennek. S van egy szinte befejezettnek mondható szobrocskája is, a Tánczó ember, amely izmai játékában

s ezzel harmonikus arckifejezésében sok oly kvalitást mutat, amelyet szobrászatunkban gyakran kell nélkülöznünk.

Meglepő technikai készség, a felfogásnak bájos naivitása és gazdag fantázia jellemzi Ferenczy Noémi gobelinszőnyegeit. A fiatal művésznő a gobelinszövés primitív emlékeinek hatása alatt áll, de mesélő talentuma sok eredetiséget mutat s pompásan simul a modern izléshez, amely az olajfestményekkel vetélkedő képszövést és tüfestést nem sziveli s első sorban a fonó-szövő művességtől követeli meg, hogy technikáinak korlátait betartsa. Egyik-másik szőnyegének és szőnyegterveinek kompozíciója még merő esetlegesség. Az uralkodó motivumok és az ornamentális keret ezeken még nem olvadnak szervesen egymásba. A teremtés allegóriája azonban, Ádám és Éva s a paradicsom állatseregletének naiv módon stilizált alakjaival színpompás szobadisztítés, amely több hasonló darabbal együtt a művészet barátai körében mihamar nagy értéket fog képviselni.

A magyar mesterek harmadik csoportos kiállításában az Ernst-múzeumban Szinyei Merse Pál, Csók István, Iványi Grünwald Béla, Faragó, a két Feiks, Plányi Ervin és Kisfaludi Strobl Zsigmond szerepelt.

Szinyei Merse Pál a múlt év nyarán a Balaton mellett időzött s tanulmányai egész sorozatán mutatta be, mint barátkozott meg a szülőföldjétől annyira elűtő vidék levegőjével és újszerű színhatásaival. Egytől-egyig érdekes tanulmányainak eredményét Háborgó Balaton című nagyobb méretű képén foglalja össze, amelyen a sárgás víztömeg, a fehér tajték, a háttérbe vesző violaszín hegyek, a hasonló tónusú fehér szegélyű felhők s a mélységesen kék ég színei nem kevésbé pompás harmóniában olvadnak össze, mint felvidéki tájképein. Iványi Grünwald Béla tüzes, lokális színekben tobzódó kisebb tanulmányaival szerepelt, amelyek hatása azonban jóval jelentősebb, mint nagyarányú kompozícióié. Ezeken a művészi ábrázolás nem egy jelentős eszköze az elhanyagolása erősebben rí ki. Kis képein felfogásában Giorgionéhez, színei tüzével Tizianhoz közeledik; természetesen a velencei képirás e két nagy mesterének formai báját mellőzi, amivel a modern művészeti divatoknak tesz engedményt. Plányi Ervin 1915. november hatodikán az északi harctéren esett el. A fiatal művész hagyatéka erős talentumról, kiforrott formakészségről tanuskodik, hősi halála sok szép ígért megvalósítását tette semmivé. Faragó Géza szarkasztikus irányú színes karika-

turáit állította ki. Strobl Zsigmond József Ferenc főherceg finom kivitelű márványképmásán kívül fővárosi előkelő hölgyeket ápolónői viseletben ábrázoló dekoratív kis plasztikai munkáinak sorozatát. Feiks Jenő ismert impresszionista képeivel szerepelt. A vele egy csapáson járó Feiks Alfréd vázlatai még kiforratlan munkák.

Egyik műkereskedőnk termeiben kerültek a télen közszemlére tavaly elhunyt kiváló művészünk Homicskó Athanáz karikatúrái. Jankó János mellett ő volt a legkiválóbb és legmagyarabb torzképrajzolónk, aki humorának és szatirájának kiapadhatatlan s pompás harmóniába olvadó forrásával talán még mesterét is felülmulatta. Azonban nem igen tartott a hatalmon levőkkel, aminthogy a vérbeli karikaturisták mindenkor elsősorban ezeket szemelték ki szatirájuk, persiflage-uk céltáblájául. Kicsinyes viszonyaink közepette ép azért illő méltánylásban soha sem volt része s életének utolsó éveit, bár csorbítatlan művészi készséggel és még mindig friss munkakedvvel, jóformán teljesen elfeledve és mellőzve töltötte el. Körülötte a karikaturisták egész seregei rajzoltak föl, akikben összesen sem volt annyi művészi képesség, mint benne egymagában, humoruk abszolút hiányáról, szatirájuk vizenyős voltáról nem is szólva. Többé-kevésbé tengődő élclapjaink torzképeinek szatirájában már évek óta nincs több művészi tartalom, mint az utcai gyerkőcök nyelvöltögetéseiben. A macskakaparáshoz hasonlatos rajzok mesterei mindazonáltal könnyen boldogulnak. Homicskó klasszikus karikatúrái senkinek sem kellettek. Utolsó éveiben jóformán csak asztalfiókjának s barátai válogatott körének dolgozott. Pályájában szomorúan tükröződik kulturális életünk ziláltsága, amelyben a szivósan összetartó, egymást édig magasztaló, élelmes kufárok maholnap mindannak az érvényesülését lehetetlenné teszik, a mi szellemi életünkben igazán érték.